

Desobediència civil i ètica cristiana

Dij, 4/07/2019 per Eduard Ibáñez

[Apunts eticopolitics](#)

Aquests dies tenen lloc a Barcelona unes [jornades sobre la desobediència civil](#), organitzades per Òmnium Cultural, a les quals hi hem donat suport des de Justícia i Pau.

Malauradament, es tracta d'un tema d'enorme actualitat, davant la immoralitat de moltes decisions preses per governs i tribunals arreu del món i a casa nostra. Per exemple, la repetida i manifesta violació de drets civils i polítics de líders independentistes catalans per part dels tribunals i altres institucions espanyoles, malgrat els reiterats dictàmens dels experts de Nacions Unides. O les lleis i polítiques migratòries de molts governs, com ara l'exclusió de les persones sense papers, el tancament de ports als migrants naufrags o la criminalització de les ONG dedicades al seu rescat, que algunes d'elles han desafiat (com ara la valenta capitana alemana del vaixell de *Sea Watch*). I podríem parlar de molts altres àmbits: els desnonaments de persones vulnerables, la creixent despesa militar mentre manquen recursos bàsics per garantir drets...

La desobediència civil i l'objecció de consciència són, des d'un punt de vista ètic, un dret i, en alguns casos, un deure dels ciutadans davant de lleis i decisions polítiques manifestament injustes, sempre i quan s'exerceixin de forma pública, coherent i estrictament pacífica. Alhora són, sens dubte, un mecanisme d'enorme valor per posar fre a la permanent temptació autoritària de tot poder polític i contribuir a la transformació social.

Gràcies a elles, s'han aconseguit al llarg de la història enormes avenços en favor de la justícia social, la democràcia i els drets humans, que no haurien arribat sense múltiples mobilitzacions socials que han desafiat el poder polític i la legalitat de cada moment. Per exemple, el progressiu reconeixement de drets dels treballadors, l'abolició de la discriminació racial als Estats Units, l'alliberament nacional de molts pobles dominats o, a casa nostra, la instauració de la democràcia als anys setanta o, més recentment, la supressió del servei militar obligatori. Entre nosaltres, cal destacar evidentment (encara de moment sense èxit), la desobediència de dos milions de persones a Catalunya l'1-O-2017 a la prohibició irracional a expressar lliurement la seva opinió sobre si volen formar part de l'Estat espanyol.

El pensament social cristià i la doctrina social de l'Església han estat sempre absolutament clarividents i coherents en defensar el dret i el deure ètic de desobeir les lleis contràries als principis morals.

En Jesús de Natzaret, executat injustament per l'autoritat política, es mostra clarament aquesta actitud, pel seu qüestionament de les lleis del moment (o la interpretació que en feien les autoritats religioses), com ara la llei del repòs sabàtic. Ho expressa de manera genial: "El dissabte és per a l'home i no l'home per al dissabte", que ho podríem formular avui com la primacia de la dignitat humana per sobre de la llei. De fet, el seu compromís insubornable amb la veritat fou el que el portà a ser condemnat i executat. El mateix que havia succeït amb el seu precursor, Sant Joan Baptista i com van patir després tants apòstols i màrtirs cristians al llarg de la història per defensar la justícia enfront de poders tirànics.

Nombrosos teòlegs, filòsofs i juristes cristians han repetit i desenvolupat aquest mateix principi al llarg dels segles des de la seva perspectiva teològica i filosòfica. El gran doctor de l'Església, Sant Tomàs d'Aquino (1225-1274), ho formula de manera clara, i arriba a afirmar el dret, en circumstàncies extremes, no solament de resistir, sinó d'enderrocar al sobirà que actua de manera despòtica. Darrera d'aquest principi hi ha, en el fons, la seva visió del poder polític i de la llei, que solament es justifiquen per la seva orientació al bé comú. Quan desborden aquesta finalitat, perden tota autoritat: *“Quan la llei és contrària a la raó, se la denomina llei iniqua; en aquest cas, deixa ser llei, per convertir-se en mera violència”*. Podríem dir que, en realitat, quan la llei és injusta perd validesa jurídica, per tant, no hi ha cap deure d'obediència, sinó el deure de resistir a l'opressió.

Un altre gran pensador cristià, l'espanyol Francisco Suárez (1548-1617), ho va formular també de manera clara. En la mateixa línia, entén que el poder té com a estricta finalitat la d'assegurar el bé comú. Però quan el governant utilitza aquest poder per a una altra finalitat, el súbdit no està obligat en consciència a obeir i la comunitat té causa per a la rebel·lió: *“si un rei legítim governa tirànicament i el regne no té cap altre mitjà de defensa que expulsar i enderrocar al rei, la ‘respublica’ en ple, amb acord públic i comú de les ciutats i els pròcers, podrà enderrocar-lo (...)”*, si bé deixa clar que la rebel·lió no és un acte dels particulars, sinó de les mateixes autoritats establertes.

Aquesta és, en definitiva, la concepció cristiana del poder i de la llei, que considera supeditats a la llei moral, fonamentada en Déu, a fi de dirigir la comunitat al bé comú. Del respecte d'aquest ordre moral en deriva la seva legitimitat, la seva força d'obligar i el deure d'obediència dels ciutadans. Quan el poder polític no respecta aquest ordre moral, que té en els drets humans un dels seus elements nuclears, desapareix la seva capacitat d'obligar i emergeix lògicament el dret a desobeir.

Així ho expressen de forma brillant els grans documents oficials de la Doctrina Social de l'Església, que afirmen el dret a l'objecció de consciència i a la resistència al poder tirànic: *“El ciutadà no està obligat en consciència a seguir les prescripcions de les autoritats civils si són contràries a les exigències de l'ordre moral, als drets fonamentals de les persones o als ensenyaments de l'Evangelí. Les lleis injustes col·loquen a la persona recta davant de dramàtics problemes de consciència: quan són cridats a col·laborar en accions moralment il·lícites, tenen l'obligació de negar-se. A més de ser un deure moral, aquest rebuig és també un dret humà fonamental que, precisament per ser-ho, la mateixa llei civil ha de reconèixer i protegir. Qui recorre a l'objecció de consciència ha d'estar protegit no solament de sancions penals, sinó també de qualsevol dany en el plànol legal, disciplinar, econòmic i professional”* (Compendi de la Doctrina Social de l'Església, núm. 399).

Però, la doctrina social va més enllà, doncs també afirma que *“és legítim resistir a l'autoritat en cas que aquesta violi greu i reiteradament els principis del dret natural”*, si bé estableix les condicions per fer-ho: 1) violacions certes, greus i prolongades de drets fonamentals, 2) després d'haver esgotat tots els recursos, 3) sense provocar desordres pitjors, 4) esperança fundada d'èxit i 5) impossibilitat de preveure solucions millors (Compendi, núm. 401).

Val la pena avui dia llegir i meditar profundament tots aquests textos en la seva globalitat per adquirir-ne una visió fonamentada.